

FUNDACIÓ I ARQUITECTURA DE L'ERMITA DE SANTA ANNA DE MONTORNÈS A LA CONCA DE BARBERÀ.

INTRODUCCIÓ

L'ermita de santa Anna està situada en l'actual terme municipal de Montblanc, en la partida de Montornès que avui està repartida entre els municipis de Barberà i Montblanc. Montornès, malgrat que estigui actualment desmembrat, fou un terme al·lodial del castell de Barberà en els temps que aquest pertanyia a la família dels Puigverd (primera meitat del s. XII), i es mantingué amb una jurisdicció pròpia fins a la Desamortització.¹ Com que el terme de Montornès des dels seus orígens fou sufragania de la parròquia de Barberà, l'ermita de Santa Anna també ho fou.

Santa Anna ha estat secularment lloc de romiatge dels barberencs, que hi acudien devotament en dues ocasions a l'any: el dia de la santa i el dilluns de Pasqua Florida. A més d'aquicixes fites obligades, el poble recorria a la santa en totes les tribulacions que l'afectaven (epidèmies, secades...). Es pot dir que santa Anna compartia amb la Mare de Déu del Roser i Sant Victorià les cuïtes dels barberencs; nombrosos documents i la memòria popular parlen de les llargues processons a l'ermita de Montornès per suplicar la pluja o qualsevol altre ajut. (Porta, 1985: 403-414).

La dissortada en tants aspectes revolució de 1936 féu acte de presència a l'ermita de Santa Anna; el temple fou incendiat i d'aleshores ençà les inclemències del temps i la incúria de la gent han anat colpejant l'abandonat edifici fins deixar-lo en l'estat lamentable que té ara.

Per a un estudi de Santa Anna posseïm una abundosa i a l'hora inte-

1. Sovint els investigadors que han parlat del terme de Montornès han sofert confusions per causa de les ambigüetats que presenten certs documents del segle XIII relatius al lloc. Hem tractat el tema en un article *L'actual partida de Montornès dels temes de Barberà i Montblanc. Un topònim d'història confosa a «Miscel·lània Moreu-Rey»* (en preparació per la «Societat d'Onomàstica»).

ressant documentació.² No podem dir el mateix de la bibliografia que és migrada i de desigual vàlua.³

LA FUNDACIÓ

La tradició explica l'inici de la devoció barberenca per santa Anna de Montornès amb la tòpica i candorosa llegenda del pastor que peixent el ramat trobà la imatge (Porta, 1985:361-362). Sigui com sigui, el cert és que a mitjans del segle XIV deuria nèixer, o créixer, aquesta devoció per algun motiu. Potser foren les greus calamitats que assolaren el país en aquells anys —secades, guerres, pesta...—. És probable que en els terribles anys de la Pesta Negra hom atribuís miracles a santa Anna fins el punt de provocar la necessitat col·lectiva de construir una ermita.⁴ Una ermita que potser de moment fou una petita capelleta, però, al cap d'uns anys, ja recuperada la vila de la crisi, es convertiria en el gran edifici que coneixem.

La primera documentació que sobre aquesta ermita ens ha arribat, dona peu a formular una colla d'hipòtesis sobre la seva fundació, la construcció, els promotors...

Primerament, trobem documentades en l'arxiu parroquial de Barberà (Porta, 1985:359-360) una sèrie de deixes testamentàries per a l'ermita de santa Anna. La primera és una donació de l'any 1345. Després, a partir de 1370, els testaments s'incrementen molt al llarg de la dècada. Són mostres evidents de la devoció creixent i de la fama que anà adquirint l'ermita de Montornès.

En segon lloc, tenim una col·lecció de cinc documents de la Cancelleria Reial (publicats per Bofarull i Sans, 1898:423-578) que constitueix el

2. Ha estat publicada en reculls documentals per Francesc Bofarull i Sans: *Documentos para escribir una monografía de la villa de Montblanch* (1898), i Josep Porta i Blanch: *Arreplec de dades per a la història de Barberà* (1985) —original escrit entre 1899 i 1905 en què l'autor fou rector de Barberà—.

3. Llevat dels comentaris que farceixen el recull documental de mossèn Porta que tenen aspectes interessants, la resta de comentaris que han dedicat altres autors a Santa Anna han estat irrelevants:

Antoni Palau i Dulcet li dedica unes línies en la seva obra *Conca de Barberà III. Guia de la Conca* (1932); Manuel Miró i Esplugas n'ha escrit diversos articles, el més interessant el van publicar al «Boletín Arqueológico» de Tarragona (1952), d'altres aparegueren en la premsa local: en el butlletí «Montblanch» (1950 i 1951), i en el butlletí «Barberà» (1959 i 1966). Cal dir que aquests articles repeteixen fil per randa el text de mossèn Porta inèdit aleshores.

Finalment dedicà també l'atenció a Santa Anna, en aquest cas a l'arquitectura, Emma Liaño i Martínez: *Contribución al estudio del gótico en Tarragona* (1976). Aquest estudi té moltes imprecisions començant per l'adscripció de Santa Anna a Prenafeta, poble al qual mai va pertànyer.

4. En relació als miracles com a causa decisiva de la construcció cal observar que un document d'Alfons el Magnànim relatiu a l'ermita (Porta i Blanch, 1985:336-337) diu textualment que la capella fou construïda «pels molts miracles que Déu obrava en aquell lloc».

conjunt de formalitats que calia fer a un monestir per obtenir de les autoritats reials i eclesiàstiques la filiació de l'ermita de Montornès i els avantatges que això comportava.

Segons el primer document, lliurat el 5 de maig del 1373, el rei Pere acceptà la petició de Berenguer de Bigues,⁵ prior de Santa Anna de Barcelona i li concedí la filiació de la casa i església de Santa Anna «prop de Montblanc»; que ell mateix havia fundat i de la qual havia posat la primera pedra. El rei facultà el prior per poder fer aplegues d'almoines en nom de santa Anna de Montornès en els territoris d'autoritat diocesana. A més, el rei prenia sota la seva protecció l'ermita i donava ordres als seus oficials per fer-la complir i amenaçava els contraventors.

El segon document, lliurat al mateix lloc i dia, és una carta que el rei dirigí a l'arquebisbe de Tarragona, Pere de Clasquerí. Deia que a fi de fer prosperar l'ermita que ambdós —rei i arquebisbe— havien fundat i posat la primera pedra, ell —el rei— n'havia concedit l'adopció i filiació al monestir de santa Anna de Barcelona. Però com que reconeixia la jurisdicció i autoritat eclesiàstiques que l'arquebisbe tenia sobre l'ermita de Montornès, li suplicava que ell també li concedís, com a cap de la diocèsi, l'esmentada filiació reial ja feta. Així mateix li demanava que afavorís l'ermita amb indulgències per als benefactors.

El tercer, d'igual data i lloc, és també una carta del rei, en aquest cas dirigida a l'abat de Poblet. Li notificava que s'havia concedit al monestir de santa Anna de Barcelona la filiació de l'ermita de Santa Anna, prop de Montblanc, situada en el terme de Montornès prop del castell que Poblet tenia a Prenafeta. I li manava que donés ordres als seus homes de Prenafeta per tal que no posessin cap obstacle al creixement de l'ermita.

El quart document, que porta data de 8 de maig del mateix any i és també lliurat a Barcelona, és una carta de presentació d'un comissionat. L'escriu el rei —a diferència dels altres documents que estan escrits en llatí, aquest està escrit en català— i va dirigida a l'arquebisbe de Tarragona; el comissionat és el canonge de santa Anna de Barcelona, Pere dez Casals, que s'havia de presentar a l'arquebisbat amb els documents reials i s'havia de cuidar de gestionar les coses referents a l'ermita.⁶

El darrer document és un escrit del rei quatre anys més tard, el 17 de setembre de 1377, per fer un donatiu de 60 lliures al prior de Santa Anna de Barcelona per obtenir del Sant Pare indulgències i privilegis per aug-

5. I no a l'inrevés com interpreta Liaño (1976:157).

6. Aquest document és interpretat erròniament per Liaño (1976:159)

mentar els beneficis per a la recentment construïda capella de Santa Anna, prop de Montblanc, sufragania del monestir de Barcelona.

Els primers documents —els testaments— ens parlen de l'efervescència de la devoció que assolí santa Anna de Montornès que cuallà en la decisió de construir una ermita nova. Els segons —els reials— parlen de la iniciativa de les autoritats i dels canonges del Sant Sepulcre del monestir de santa Anna de Barcelona.⁷

Arribats en aquest punt la documentació ens planteja diverses incògnites:

És evident que aquests anys primers de la dècada, potser el mateix 1370, es començà a construir l'ermita. Mossèn Porta (1985:356-360) seguint el text dels documents reials, s'inclina per pensar que fou l'any 1370 en motiu de celebrar-se les Corts Generals a Montblanch que el rei i l'arquebisbe posaren la primera pedra. És una anècdota que relataren d'igual manera tots els documents reials, els de Pere el Ceremoniós i un altre d'Alfons el Magnànim. Tant la data com les circumstàncies de fundació que suposa mossèn Porta són versemblants. Però el 1345 hi ha la deixa testamentària a Santa Anna que fa suposar que ja devia existir en aquest lloc una capelleta. La fundació reial s'ha d'entendre doncs com la posada de la primera pedra d'un nou edifici que havia de substituir una primitiva capelleta.

Però si a partir de la documentació dels testaments barberencs queda molt clara la dependència de Santa Anna a la parròquia de Barberà i el protagonisme d'aquesta fundació i construcció de l'ermita, els documents reials són enganyosos ja que ometen —sembla que deliberadament— la relació entre l'ermita i la parròquia de Barberà. L'oblit és tan palès que el fet va induir Bofarull i Sans (1898:423-578) a suposar que santa Anna havia estat una ermita de Montblanc.

La desvinculació de la capella de Montornès de la parroquia de Barberà que expressen els documents reials deu obeir a una intenció de part de la Canonical de Barcelona d'afiliar-se l'ermita barberenca i els seus beneficis de manera exclusiva.

L'explicació més probable és que la fama de la capella de Montornès arribés a orelles dels canonges de santa Anna de Barcelona que aleshores no gaudien d'una economia massa folgada (Baucells i Reig, 1972: 162-164) i que en veure que podien treure unes bones rendes de l'ermita de la Conca, decidiren de posar en pràctica una fórmula molt emprada aleshores.

7. Sobre la canonical de Santa Anna de Barcelona podeu veure Pladevall (1968:59 i 208).

res pels monestirs poderosos: l'adopció o filiació d'un ens menor —ermita, monestir, santuari...— dedicat a la mateixa advocació que el sant titular del monestir esdesvingut matriu. No és exagerat pensar que aprofitaren la seva influència per aconseguir el suport reial que necessitaven a fi d'obtenir la documentació necessària per gaudir d'aquells privilegis que comportava la filiació.

Aqueixes filiacions eren una pràctica molt corrent en el si de la religiositat popular de la baixa edat mitjana. La recabdació d'almoines en exclusiva, mitjançant la predicació d'indulgències en nom d'una advocació per uns territoris determinants, va arribar a extrems exagerats fins a esdevenir una autèntica plaga contra la qual lluitaren, sense èxit, les autoritats eclesiàstiques.⁸

Vet aquí, doncs, el perquè de l'omissió dels noms de Barberà i de la seva parròquia en tots aquests documents; no volien tenir competència. En un dels documents reials fins i tot es diu que Santa Anna de Montornès era sufragània de la de Barcelona. Interessava deixar de banda la parròquia de Barberà; d'aquí potser també la insistència dels documents reials en voler influir sobre els ànims de l'arquebisbe tarragoní —«a la fundació de la qual fom Nos et Vos ey posam la primera pedra» (Bofarull i Sans, 1898, doc. núm. 42)— i en recomanar l'adopció a la matriu barcelonina.

— Sigui com sigui la filiació s'aconseguí i és evident que fou positiva per a concloure la construcció de l'ermita. No sabem els projectes que tenien els canonges barcelonins per al lloc de Montornès si no se'ls hagués acabat pocs anys després el negoci de la filiació. Les dimensions arquitectòniques de l'ermita de Santa Anna, més gran que moltes esglésies parroquials del seu temps ens allunyen de la idea d'una ermita rural.

És difícil de precisar què representà la filiació i quant de temps va durar.

Mentre les acaptes i deixes s'aplicaren en construir l'ermita i la casa annexa, les relacions entre el rector de Barberà i els canonges degueren ser mes o menys normals, però un cop acabades les obres el rector es devia adonar del mal negoci que havia resultat per a ell la intromissió del monestir barceloní. En veure com els diners s'escolaven cap a Barcelona, es degué acabar l'encanteri. El rector és percatà que havia estat víctima d'una

8. En un recent treball sobre Sant Marçal de Montblanc Jaume Riera i Sans (1984), ens planteja una situació semblant de filiació que no reeixí. L'autor, amb molta erudició i sagacitat, exposa aquest tema de les filiacions i la corrupció que les envoltà. D'altra banda, volem des d'aquí donar les gràcies a Jaume Riera per les valuoses observacions que va fer-nos en elaborar el present article.

maniobra que desvinculava —almenys econòmicament— Santa Anna de Montornès de la parròquia de Barberà.

És presumible que el rector protestés enèrgicament davant de l'arquebisbe, el qual no podia fer altra cosa que defensar els interessos de la parròquia de Barberà, que en definitiva eren els seus.

No sabem els detalls i la data del final d'aquesta vinculació amb els canonges del Sant Sepulcre. Amb tot, no pot estar massa lluny de la data de dos importants documents conservats a l'arxiu parroquial de Barberà (publicats per mossèn Porta, 1985:421-424 i 336-337) en els quals es veu ja clarament l'adscripció plena de la capella a la parròquia de Barberà. El primer és un inventari de l'any 1416 atorgant els privilegis que tenia la canonical a la parròquia de Barberà. Si la desvinculació de Barcelona fou propera a aquestes dates, la dependència hauria durat de 40 a 45 anys i es podria pensar que no fou fàcil aconseguir-la.

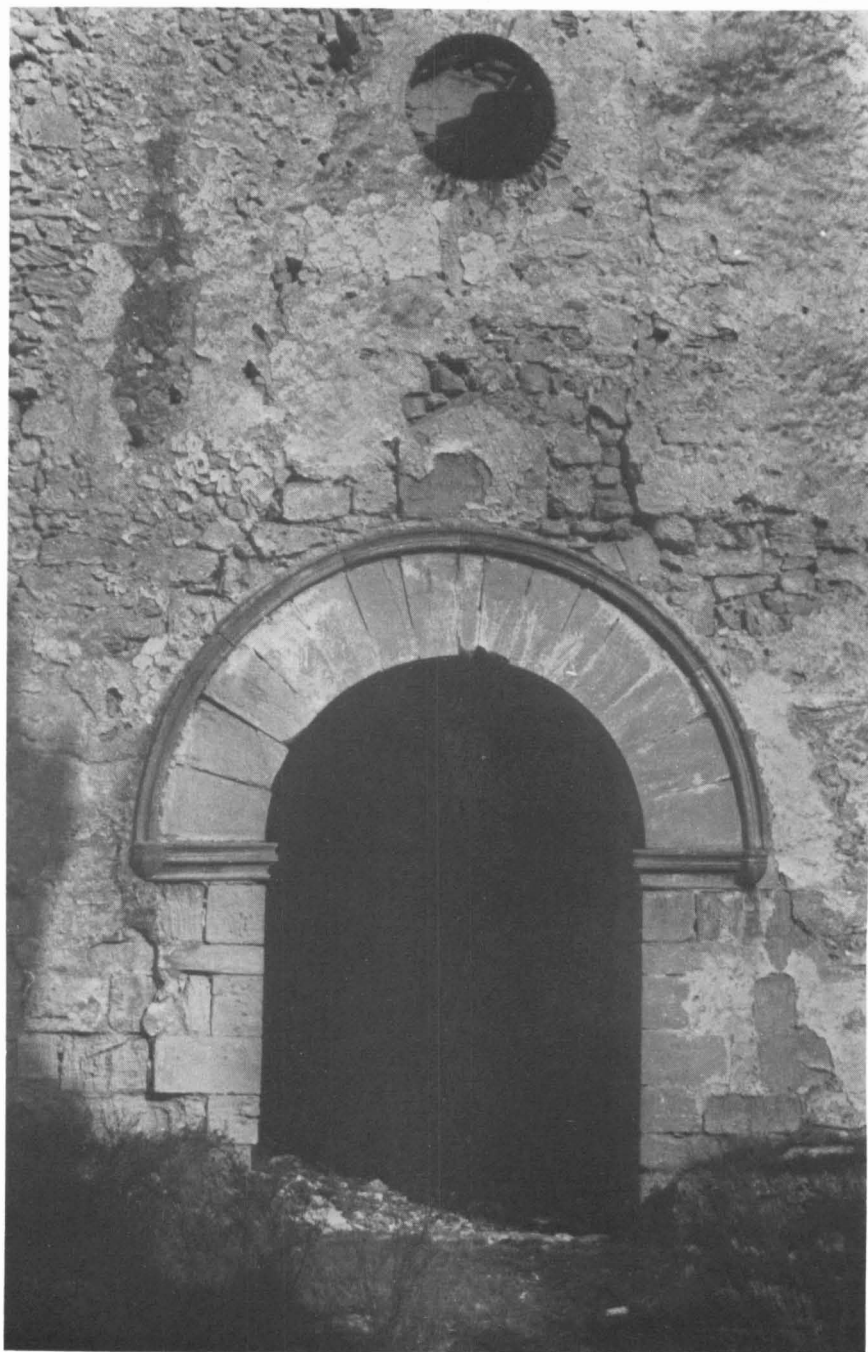
El document reial d'Alfons el Magnànim ve a ser el traspàs a la parròquia de Barberà dels privilegis que quaranta-quatre anys abans el rei Pere havia atorgat a la Canonical de Santa Anna de Barcelona en motiu de construir-se l'ermita. El rei Alfons ratifica tot el que deien els anteriors documents del rei Pere seguint amb la retòrica que atribuïa la fundació a les autoritats reials i eclesiàstiques. Cita els documents lliurats pel seu avi, el rei Pere, relatius als privilegis, però en cap moment parla de la Canonical barcelonina. Aparentment el document és lliurat per un motiu: la necessitat de fer reparacions a la capella i a la casa de l'ermità, les quals per la molta afluència de peregrins i altres gentes s'havia deteriorat. Per aquesta raó el rei renovava les concessions i privilegis per a fer aplegues, amb la diferència que ara el beneficiari era el rector de Barberà.

En endavant l'administració de l'ermita de Santa Anna de Montornès serà sempre del rector de Barberà.

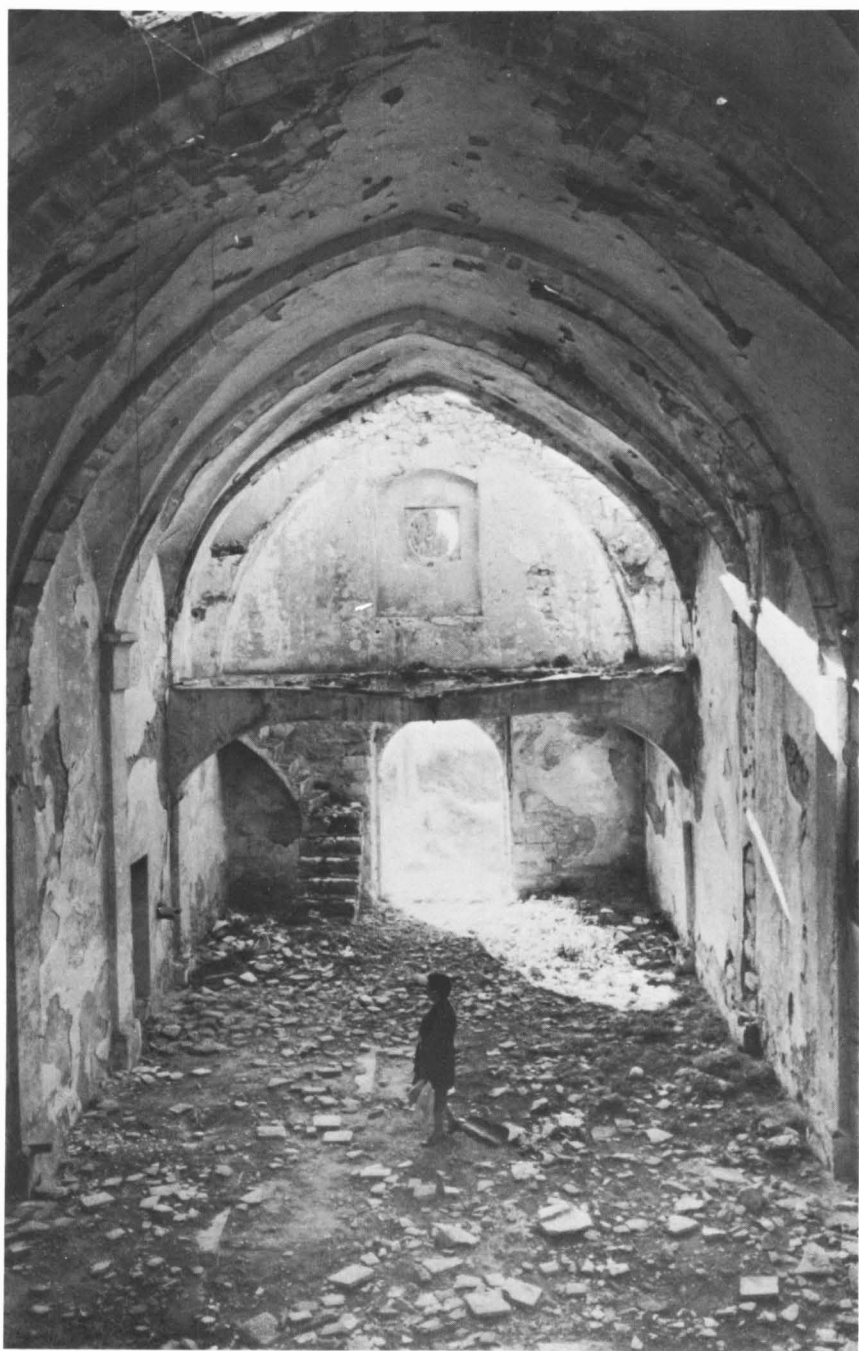
L'ARQUITECTURA DE L'ERMITA

L'ermita de Santa Anna es bastí en el pla que hi ha al costat de migdia de Montornès; està formada per una sola nau de planta rectangular de 23 metres de llarg per 8,50 metres d'amplada, orientada a llevant i amb capçalera plana, porta principal a ponent i una altra porta secundària, interior, a migdia, que comunica el temple amb la casa de l'ermità.

El sistema emprat per cobrir la nau és el tradicional d'arcs diafragmes ogivals, trasdosats en angle per formar coberta de fusta a dues vessants. És un sistema de coberta a bastament divulgat pels ordes mendicants al nostre país.

Porta de l'ermita.

Interior del temple.

Els arcs, en nombre de sis, formen set trams i arrenquen de senzilles mènsules a mitja altura del mur —tres metres i mig—. L'altura màxima que assoleixen en l'intradós de la clau és de vuit metres. El conjunt d'aquests sis arcs constitueix l'esquelet de l'edifici. Per la seva importància mecànica foren construïts amb un perfecte dovellat de pedra, i en no haver d'aguantar relativament gaire pes no fou ni tant sols necessari proveir-los de contraforts. La paret que els uneix, i tanca l'espai interior del temple, té una gruixària d'un metre i està totalment obrada amb bona maçoneria de pedra i calç, exceptuant-ne les cadenes angulars que són també de bon carreuat com els arcs.

El frontispici és un senzill parament llis que segueix l'esquema angular de la coberta de doble vessant, sense coronament de cap mena; només a l'esquerra es prolonga amb la paret per formar un campanaret de cadireta d'una sola campana.

Situada a l'eix de la façana hi ha la portalada i un petit òcul rodó al damunt. La porta que forma un arc de mig punt té 2,10 metres de llum, per 3,10 d'altura. Està obrada de pedra ben tallantada, formant montants i ample adovellat d'un metre. Com a únic ornament hi ha un senzill guardapols de fina motllura que ribeteja el trasdós per tancar en les impostes amb igual factura en lloc de capitells; solució i motllura que ens situen estilísticament en el gòtic català i ens indueixen a descartar la possibilitat que la porta i part del frontispici siguin restes d'un anterior edifici romànic com afirma Liaño (1976:155 i 159).⁹

Els paraments laterals i la capçalera són totalment llisos; tenint en compte que els únics elements que trenquen aquesta nuesa són la porta i el campanaret descrits, l'aparença exterior del temple és d'una gran simplicitat paral·lelepèdica. Tot plegat emana una austeritat extremada, probablement deguda a la probesa de recursos econòmics, però potser també volguda (doncs no hi havia necessitat de fer de tants grans dimensions una ermita) obeint als postulats d'estètica pobra i sobria presents aleshores a la Conca en les construccions dels cistercencs i, sobretot, dels mendicants.

L'interior, en el seu estat original, era la gran sala ampla i espaiosa, tan familiar de la nostra arquitectura.

En relació a les obres de construcció de l'ermita tenim documentada la construcció dels arcs (Porta,1985:360); es tracta d'una època lliurada pels mestres de cases o picapedrers que van construir-los. El document

9. I, diem això, malgrat haver parlat abans de la possibilitat de l'existència d'una capelleta anterior a Montornès dedicada a Santa Anna. Però tant els documents com la unitat estilística ens mostren, a parer nostre, un edifici construït «ex novo».

porta data de 3 d'octubre de 1374. Són Pere de Montagut de Valls, i Pere Baró habitant de Figuerola, que confessen haver rebut de Berenguer Beçons, Jaume Riu i Galcerà de Cornellà, jurats en aquell any del poble de Barberà, la quantitat de 255 sous dels 500 que els varen prometre per a la construcció dels arcs de l'església de la beata Santa Anna parròquia de Barberà.¹⁰

Aquest és l'únic document que coneixem de la construcció, i, curiosament, fa referència exclusivament als arcs. Ja hem parlat de la importància arquitectònica d'aquests elements. Els arcs diafragmes constitueixen l'element estructural bàsic d'aquesta mena de construccions, sense els quals no es podria parlar d'arquitectura; certament d'arquitectura de gran simplicitat, però potser per això mateix, de gran saviesa. La fortuna que ha acompanyat aquesta fórmula de cobrir fins als nostres dies és el millor argument que té al seu favor. Era normal, doncs, que es donés als arcs la importància que tenien i d'aquí que siguin freqüents i normals els contractes «per a la construcció dels arcs».

Res més hi ha —que coneguem— documentant la construcció. La senzillesa amb què fou obrada la resta de la capella no tenia perquè ésser motiu de contracta escripturada.

El sostre de fusta i teula que, en condicions econòmiques optimistes, podia haver estat una obra de rics enteixinats, com succeïa contemporàniament en alguns temples montblanquins, es limità a la coberta de fusta composta de biga carenera, cabrions transversals i llates (sense empostissats que era on majorment es policromava) que aguantaven la teula seca. L'únic element que tenia un mínim d'ornament era la mènsula que addosada al vèrtex del diafragma aguantava els caps de les bigues careneres.

En el segle XVIII —i no en el XVII com afirma Liaño (1976:156)— l'ermita fou modificada amb innovacions que obeïen a l'estil de l'època. El temple romà de la Contrarreforma havia posat de moda la volta de canó amb llunetes, i, mal que fos de canyís enguixat, les esglésies de coberta de fusta van anar-se «adecentant» segons el nou gust.¹¹

L'arquebisbe de Tarragona, Dr. Armanyà, en la visita pastoral que realitzà el 25 d'octubre de 1785 a Barberà, manifestà el seu interès en veure l'ermita amb voltes:

10. Convé parlar esment en aquest document perquè de tot el que hem dit fins ara se'n podria deduir que el poble de Barberà, com a tal, restà al marge de tota participació econòmica en l'obra de l'ermita de Santa Anna.

11. Del grup de temples montblanquins -per citar els més propers amb el mateix tipus des coberta- no en quedà ni un sense les corresponents voltes: Sant Miquel, Sant Francesc, la Serra, Sant Marçal, Santa Magdalena, i la Mercè. La col·locació d'aquestes voltes ha contribuït a la conservació dels enteixinats recuperats en els darrers anys.

«Havem visitat personalment la hermita des Santa Anna, la qual havem enconrat cuberta y composta y ab més decència que anteriorment estava, però essent cuberta de sola teula, se deuran fer ab la brevedad possible las bòvedas, particularment la del presbiteri, reparar la teulada del chor, y posar en ell la balustrada per evitar tot perill...» (Porta,1985:370).

En la següent visita que realitzà l'any 1790, l'arquebisbe constata que s'ha complert allò que va ordenar en l'anterior.

Seguint la moda barroca de construir cambrils, se n'hi construí un en el darrer tram de la nau. El rector Cabriol, que fou l'artífex de les esmentades obres, ho explica així en 1770:

«... me moguí a col·locar a la gloriosa Santa Anna ab major decència del que estava, puix que son trono era la finestra que vuy hi ha en la sacristia, ab un sobre cel y dos pilans que lo sostenian, tot de guix, y jo ho fiu caurer y fiu fer aquella paret desde baix fins a dalt, prenent una arcada de la iglésia; y ab això, después de haver captat per esta de Barbarà tots los cabirons que hi ha, fiu la sacristia y dalt col·loquí nostra patrona, fentli un cameril per sa major decència, bé que fou precís allargarli después algunas de las cortinas que tenia, a fi de que tot fos agradable a tots, pera animarlos més a dita gloriosa santa...» (Porta,1985:369-370).

Poc temps abans, encara que mossèn Porta no en doni la data, es construí, en el primer tram de la nau, un cor elevat, mitjançant una volta d'ança de paner obrada amb rajola de pla, a la qual s'accedia per una escala situada al racó de migdia.

L'ermita adquirí amb totes aquestes modificacions (a les quals s'ha d'afegir la construcció d'una casa per l'ermità) l'aspecte d'una església moderna que deuria omplir de satisfacció a l'intrèpid rector Cabriol. Certament fou un rector constructor, ja que, pocs anys després de fer les obres de l'ermita, emprendria les més importants del seu llarg rectorat: la construcció de l'església parroquial i l'abadia de Barberà, entre 1892 i 1896.

LA CREU DE TERME

Al davant de l'ermita, en l'era dels ermitans, al costat dels dos majestuosos xiprers que encara guarden Santa Anna, hi havia situada una magnífica creu de terme que actualment conserva amb molta dignitat el Museu Comarcal de Montblanc.

Les pedres més importants del conjunt que formen la creu són el

Creu de terme de santa Anna, que actualment es conserva el Museu Comarcal de Montblanc.

capitell i la creu pròpiament dita, ambdues són esculturades en èpoques diferents a jutjar per la seva factura.

La creu és una peça finament ornamentada amb motius flamígers que fan pensar que podria haver estat obrada en els anys de la construcció de l'ermita, finals del XIV o començaments del XV. Té a un costat la Mare de Déu amb el Nen Jesús als braços que porta un ocell a la mà (un colom?), a l'altre costat hi ha la imatge de Crist crucificat.

En canvi, el capitell el formen uns relleus de factura ja renaixent, obrats probablement a mitjans del segle XVI. Abona aquesta suposició purament estilística, l'heràldica de l'escut que apareix a l'un i l'altre costat del capitell. Es tracta d'un escut en forma de «pell de toro polonès» amb les armes de Roca (tres rocs).¹² Aquesta identificació heràldica ens porta amb tota seguretat a la persona d'un rector de Barberà, Berenguer Roca. Berenguer Roca fou rector de Barberà, probablement durant tota la seva vida sacerdotal (entre 1516 i 1562). Deuria viure molt intensament la propietat de la seva rectoria car trobem el seu escut també en una antiga pica d'aigua beneïda de l'església parroquial de Barberà, desapareguda l'any 1936 però de la qual en conserva una bona fotografia l'Arxiu Mas de Barcelona.

EL TEMPLE DE SANTA ANNA EN EL CONTEXT ARQUITECTÒNIC DE LA CONCA

L'ermita de Santa Anna, al marge d'ésser propietat de la parròquia de Barberà, pel seu estil arquitectònic i per la seva situació geogràfica, bé podem dir que forma part del conjunt gòtic montblanquí, un dels més importants del Principat català.

El conjunt monumental de la Vila Ducal, juntament amb el monestir de Poblet i alguna altra obra dispersa per la Conca, constitueixen un dels grups més importants de l'arquitectura medieval catalana.

Al llarg dels segles XIII i XIV la Conca de Barberà va tenir una notable importància en el conjunt del Principat que es manifesta sobre tot en Poblet i Montblanc, especialment vinculats a la casa reial. Poblet —no cal dir-ho— anà creixent en importància fins esdevenir, en temps de Pere el Ceremoniós, mausoleu reial. Montblanc, en el temps d'aquest rei, es convertí en la setena vila en importància de Catalunya. Fou en aquests anys quan es construí el clos murallat i la major part de temples, monestirs i palaus que avui coneixem i admirem. Fou també al llarg d'aquest segle

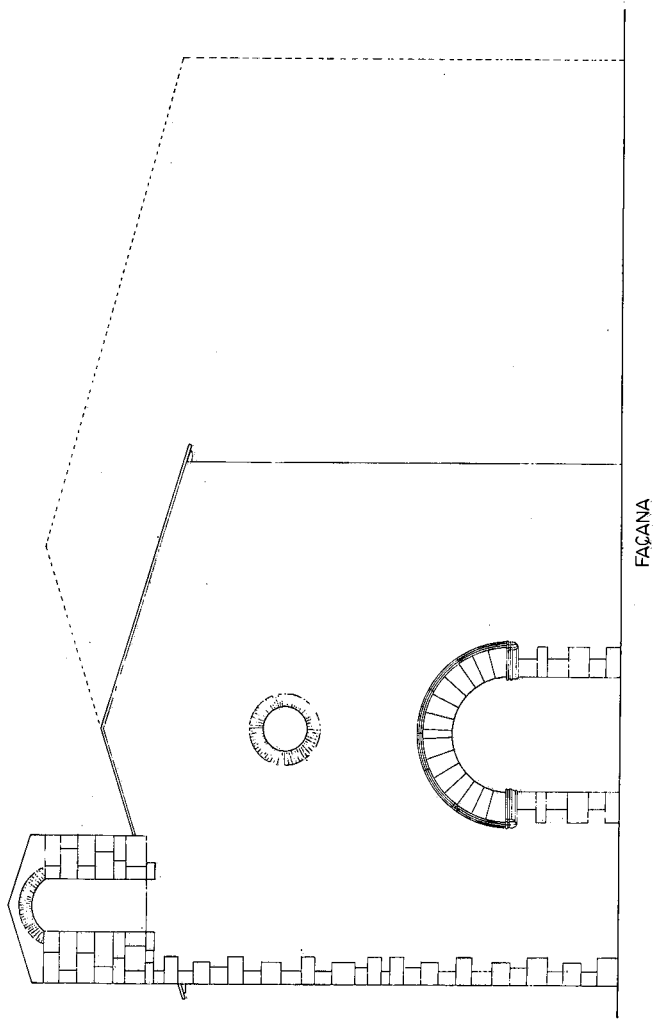
12. Agracixo les indicacions de l'eminent heraldista Armand de Fluvià.

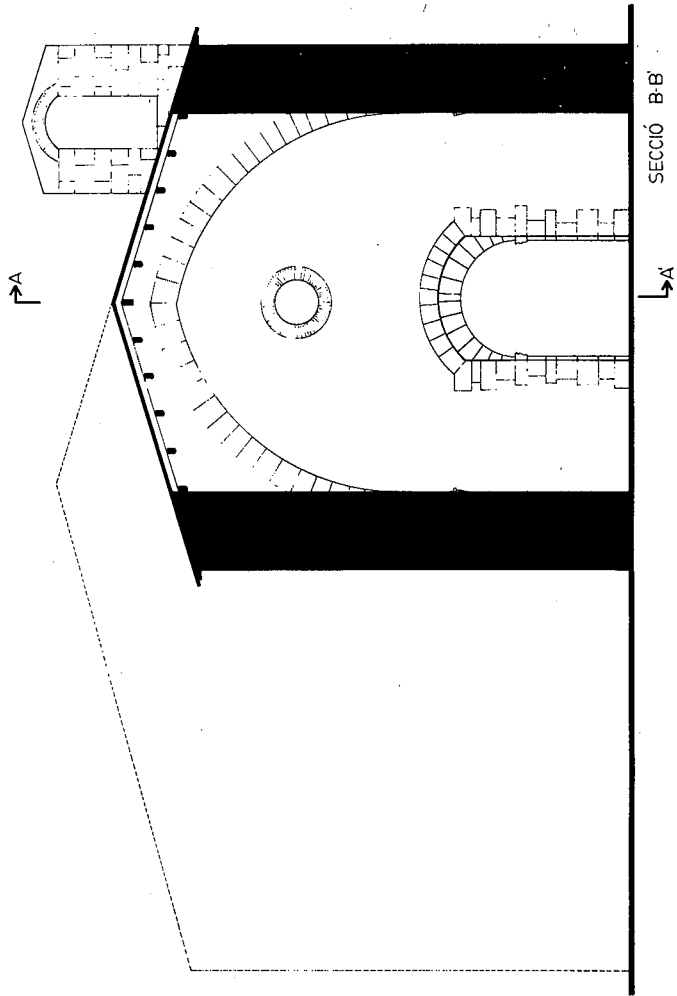

que es reuniren a la vila diverses vegades les Corts Generals de la Corona d'Aragó.

En motiu d'una reunió de les Corts Generals, la de 1370, com hem assenyalat, amb presència del rei i diversos bisbes, juntament amb l'arquebisbe de Tarragona, hom suposa que es posà la primera pedra de l'actual temple de Santa Anna. Per tots aquests motius adduïts, és evident que la protecció reial que va rebre la capella de Montornès no es pot desvincular de l'interès que el conjunt de la comarca —i en especial Poblet i Montblanc— van rebre de part dels monarques.

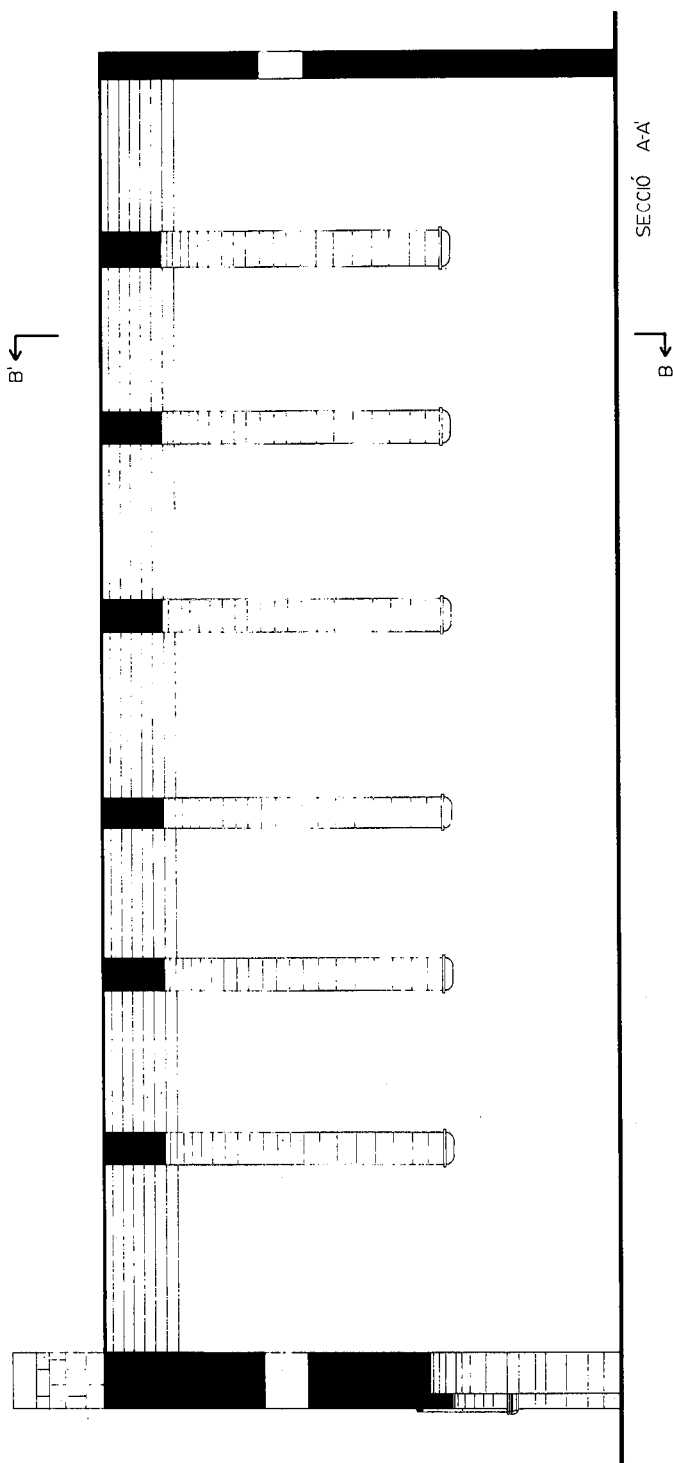
JOAN FUGUET I SANS

ERMITA DE SANTA ANNA

Bibliografia

- BAUCELLS I REIG, Josep - *Els monestirs del bisbat de Barcelona durant el pontificat de Ponç de Gualba* de les actes del «II Col·loqui d'història del Nonaquisme Català», Sant Joan de les Abadesses 1970, a «Scriptorium Populeti», Abadia de Poblet (7:65-198), 1972.
- BOFARULL SANS, Francisco - *Documentos para escribir una monografía de Montblanch* a «Memorias de la Real Academia de las Buenas Letras», Barcelona (6:423-578; docs. 40-43), 1898.
- LIAÑO MARTÍNEZ, Emma - *Contribución al estudio del gótico en Tarragona*. Instituto de Estudios Tarraconenses «Ramon Berenguer IV», Tarragona (153-160), 1976.
- MIRÓ I ESPLUGAS, Manuel - *Una fundación desaparecida y una ermita en ruinas* a «Montblanch» núm. 5 (agost, 1950), 1950.
- MIRÓ I ESPLUGAS, Manuel - *La ermita de Santa Ana y el monasterio de Poblet* a «Montblanch» núms. 12 i 13 (març i abril 1951), 1951.
- MIRÓ I ESPLUGAS, Manuel - *Ermita de Santa Ana* a «Boletín Arqueológico» Tarragona (fasc. 37-40:234-243), 1952.
- MIRÓ I ESPLUGAS, Manuel - *L'ermita de Santa Anna* a Butlletí «Barberà», Barberà, núm. 11 (agost, 1959), 1959.
- MIRÓ I ESPLUGAS, Manuel - *L'aplec a l'ermita de Santa Anna* a Butlletí «Barberà», Barberà, núms. 95 i 96. (jul. agost 1966), 1966.
- PALAU I DULCET, Antoni - *Conca de Barberà III. Guia de la Conca*. Barcelona, 1932.
- PLADEVALL, Antoni - *Els monestirs catalans*, Ed. Destino, Barcelona, 1968.
- PORTA I BLANCH, Josep - *Arreplec de dades per a la història de Barberà*, Ajuntament de Barberà de la Conca, 1985.
- RIERA I SANS, Jaume - *La fundació del monestir de Sant Marçal de Montblanc* a «Aplec de Treballs núm. 6 del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà», Montblanc (6:97-113), 1984.